

Uniwersytet Rzeszowski

Kolegium Nauk Humanistycznych

Instytut Historii

Promotor: ks. Prof. dr hab. Stanisław Nabywaniec

Kwestie konfesyjne w kontaktach polsko-angielskich (i brytyjskich) w XVI i XVII wieku

Mgr Tomasz Grzebyk

Celem niniejszej rozprawy doktorskiej jest ukazanie kontaktów pomiędzy Rzeczpospolitą, a Wyspami Brytyjskimi, w oparciu o kwestie konfesyjne. Praca dotyczy rzadko poruszanego obszaru w literaturze naukowej dotyczącej historii relacji polsko-angielskich w epoce nowożytnej. Autor podjął w niej próbę stworzenia studium, którego centralnym punktem były kwestie konfesyjne w kontaktach polsko-angielskich w okresie XVI i XVII w., oraz analiza ich wpływu na stosunki między tymi krajami. Połączenie aspektów politycznych, społecznych i religijnych, wynikająca z nich różnorodność omówionych wątków i problemów pozwoliła na uwypuklenie złożoności i wieloaspektowości tych relacji. To z kolei pozwala lepiej zrozumieć, sposób w jaki sprawy natury konfesyjnej wpływały na kształtowanie się stosunków polsko-angielskich: od wielkiej polityki międzynarodowej, realizowanej na dworach królewskich w Londynie i Krakowie, poprzez kwestie związane z reformacją i reformą katolicką, aż do kontaktów o charakterze prywatnym. Dysertacja składa się z czterech rozdziałów, uzupełnionych o wstęp, zakończenie oraz dwa aneksy.

W pierwszym rozdziale autor skoncentrował się na politycznym i dyplomatycznym wymiarze kontaktów konfesyjnych. Omówiono politykę wewnętrzną Polski, w tym podejście polskiego dworu do schizmy Henryka VIII oraz interwencje polskich władców na dworze angielskim w sprawach wyznaniowych. Przeanalizowano również postrzeganie Rzeczypospolitej przez angielskie elity zasiadające w parlamencie w kontekście sytuacji protestantów zamieszkujących ziemie należące do Rzeczypospolitej. Ponadto przedstawiono także próby zawiązania koalicji antymuzułmańskiej pomiędzy Anglią, a Polską, zabiegi dyplomatyczne podejmowane w tej sprawie oraz zaangażowanie Jakuba I Stuarta w sprawy Rzeczypospolitej w kontekście zjednoczenia chrześcijaństwa w obliczu zagrożenia tureckiego. idei chrześcijańskiej koalicji antymuzułmańskiej. W tym rozdziale autor omówił również rolę wyznawanej konfesji w kontekście mariaży dynastycznych.

W rozdziale drugim autor skupił się na roli jaką polscy protestanci odegrali w kształtowaniu się i rozwoju reformacji w Anglii. W tym celu omówiono przede wszystkim działalność Jana Łaskiego w Anglii oraz wpływ ideologii Braci polskich na radykalne ruchy protestanckie rozwijające się w Anglii w XVII w. Przeanalizowano również związki polskich i litewskich wyznawców Jana Kalwina z Anglią i Szkocją oraz opisano brytyjskie wspólnoty protestanckie, które wyemigrowały na tereny Rzeczypospolitej głównie do Gdańska i Krakowa. Omówiono także przypadki satyrycznego przedstawienia kwestii konfesyjnych w Rzeczypospolitej w literaturze angielskiej.

Trzeci rozdział dotyczy polsko-angielskich powiazań w oparciu o kwestie związane z reformą katolicką. Autor skupił się przede wszystkim na roli kardynała Hozjusza w kształtowaniu umysłowości i postaw angielskich katolików oraz na ukazaniu Rzeczypospolitej jako celu podróży i azylu dla brytyjskich wygnańców i migrantów wyznaniowych. Ważnym elementem tej części pracy jest także analiza prześladowań katolików na Wyspach Brytyjskich oraz wpływ jaki kolportowane przez jezuitów informacje i książki dotyczące tego zagadnienia odegrały w kształtowaniu się tożsamości katolickiej w Rzeczypospolitej w czasie reformy katolickiej. Uzupełnieniem tego rozdziału jest aneks.

Czwarty rozdział skoncentrowany jest na roli podróżników, kupców i żołnierzy w kontaktach polsko-angielskich. Omówiono w nim rolę kupców w transferze nowinek religijnych z Polski do Anglii i z Anglii do Polski. Przeanalizowano także sposób w jaki polska religijność ukazywana jest w relacjach podróżników z Wysp Brytyjskich, którzy podróżowali po Rzeczypospolitej w XVI i XVII w. Szczególną uwagę zwrócono na kwestie związane z zasadami tolerancji religijnej z której słynęła Rzeczypospolita, osobliwości polskiej religijności, które wzbudzały u angielskich podróżników zaskoczenie, a także architektury i sztuki sakralnej. W analogiczny sposób omówiono również sposób, w jaki post reformacyjna Anglia była postrzegana przez polskich podróżników.

Wnioski płynące z niniejszej dysertacji mogą stanowić podstawę do dalszych badań zarówno dla historyków zajmujących się historią Polski i Anglii w XVI i XVII w., historyków Kościoła i chrześcijaństwa, stosunków międzynarodowych, a także zajmujących się zależnościami pomiędzy państwem i religią.

Słowa kluczowe: reformacja, reforma katolicka, Polska, Anglia, XVI-XVII wiek

Tomasz Grzebyk